

شرح قانون اساسی - تاریخ رسمی و پرچم

(اصول ۱۷ و ۱۸)

دکتر عباسعلی کدخدایی

(هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)

احمد رحیمی

محمد مهدی همتی فقیه

دکتر یحیی مزروعی

شرح قانون اساسی - تاریخ رسمی و پرچم

(اصول ۱۷ و ۱۸)

عنوان قراردادی: ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
(Iran. Qanun assasi (Jomhuri Eslami
عنوان و نام پدیدآور: شرح قانون اساسی - تاریخ رسمی و پرچم (اصول ۱۷ و ۱۸) / عباسعلی کدخدایی... و دیگران.
مشخصات نشر: تهران: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۴۰۳.
شابک: ۵-۴۴-۵۰۶۸-۶۲۲-۹۷۸
مشخصات ظاهری: ۱۴۵ص.
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: عباسعلی کدخدایی، احمد رحیمی، محمد مهدی همتی فقیه، یحیی مزروعی.
موضوع: ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی). اصل ۱۷
موضوع: ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی). اصل ۱۸
موضوع: ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی). اصل ۱۷ و ۱۸ -- تفسیر و استنباط
موضوع: پرچم ها -- ایران، Iran -- Flags گاهنامه ها -- ایران، Iran -- Calendars
شناسه افزوده: کدخدایی، عباسعلی، ۱۳۴۰ - Abbas-ali, Kadkhodae
شناسه افزوده: شورای نگهبان. پژوهشکده شورای نگهبان
رده بندی کنگره: KMH۴۰۷۰ رده بندی دیویی: ۳۴۲/۵۵۰۲۳
شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۵۰۳۹۲ اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

ناشر: انتشارات پژوهشکده شورای نگهبان
نوبت چاپ: زمستان ۱۴۰۳

شابک: ۵-۴۴-۵۰۶۸-۶۲۲-۹۷۸

تهران، خیابان شهید بهشتی رحمته الله علیه، خیابان شهید سرافراز، کوچه پنجم پلاک ۱۱
کد پستی: ۱۵۹۷۸۵۶۱۱۳ تلفن: ۰۲۱-۸۸۷۵۰۷۰ نمایر: ۰۲۱-۶۴۰۱۴۸۱۷

nashr-rc.ir ccri.ac.ir

فهرست

پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۳
شرح اصل هفدهم قانون اساسی.....	۷
اصل هفدهم.....	۹
چکیده.....	۱۰
مقدمه.....	۱۱
۱. چارچوب نظری پژوهش.....	۱۴
۱.۱. مفهوم‌شناسی.....	۱۴
۱.۱.۱. رسمی.....	۱۵
۱.۱.۲. هجری شمسی و هجری قمری.....	۱۶
۱.۱.۳. ادارات دولتی.....	۱۷
۱.۱.۴. معتبر.....	۲۰
۱.۱.۵. تعطیلات.....	۲۲
۱.۲. انواع تاریخ و سیر اساسی‌سازی آن.....	۲۴
۱.۲.۱. انواع تاریخ.....	۲۴
۱.۲.۱.۱. اساسی‌سازی تاریخ رسمی.....	۲۹
۱.۲.۱.۲. جهان.....	۳۰
۱.۲.۱.۳. ایران.....	۳۴
۲. عملکرد نهادها و قوای حاکم در نظام سیاسی ایران در پرتو تاریخ رسمی.....	۷۳
۱.۲. نهاد‌های حاکمیتی.....	۳۸
۲.۲. نهاد‌های غیرحاکمیتی.....	۴۵
۳. جوانب و تبعات تعیین تاریخ رسمی و تاریخ معتبر.....	۴۹
۱.۳. مناسبت‌ها.....	۴۹
۲.۳. قراردادها.....	۵۱
۴. تعطیل رسمی هفتگی.....	۵۵

۱-۴. اساسی سازی تعطیلات.....	۵۶
۲-۴. مرجع صالح تعیین تعطیلات.....	۶۳
۳-۴. ارزش هنجاری تعطیل رسمی هفتگی.....	۶۷
۱-۳-۴. مراودات بین المللی.....	۶۷
۲-۳-۴. اقلیت های مذهبی.....	۷۳
۳-۳-۴. کار و اشتغال.....	۷۷
۴-۳-۴. استمرار خدمات عمومی.....	۸۱
نتیجه گیری.....	۸۶
منابع و مأخذ.....	۹۰
شرح اصل هجدهم قانون اساسی.....	۹۷
اصل هجدهم.....	۹۹
چکیده.....	۱۰۰
مقدمه.....	۱۰۲
۱. تبیین واژگان اصل هجدهم قانون اساسی.....	۱۰۳
۱-۱. پرچم رسمی.....	۱۰۳
۲-۱. علامت مخصوص جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۵
۳-۱. رنگ های سه گانه.....	۱۰۷
۲. ضرورت اساسی سازی مفاد اصل هجدهم.....	۱۰۸
۳. پیشینه تاریخی و سوابق قانونی.....	۱۱۰
۱-۳. دوران حاکمیت قانون اساسی مشروطه و پیش از آن.....	۱۱۰
۲-۳. دوران حاکمیت قانون اساسی جمهوری اسلامی.....	۱۱۲
۴. الزامات حقوقی ناظر به پرچم و عناصر آن در نظام حقوقی جمهوری اسلامی.....	۱۱۹
۱-۴. الزام به استفاده از پرچم رسمی و پاسداشت منزلت و جایگاه آن.....	۱۱۹
۲-۴. عدم انحصار استفاده از علامت مخصوص جمهوری اسلامی در پرچم.....	۱۲۳
۳-۴. بایسته های استفاده از پرچم.....	۱۲۶
۱-۳-۴. تعیین و رعایت دقیق معیارهای پرچم.....	۱۲۷
۲-۳-۴. ممنوعیت نیم افراشته کردن پرچم.....	۱۲۸
۳-۳-۴. جلوگیری از سوء استفاده از پرچم در رقابت های تجاری.....	۱۳۰
۴-۳-۴. ممنوعیت توهین به پرچم.....	۱۳۱

۴-۴. بازنگری در اصل هجدهم قانون اساسی.....	۱۳۳
۴-۵. ممنوعیت استفاده از پرچم غیررسمی یا پرچمی غیر از پرچم ایران.....	۱۳۴
نتیجه‌گیری.....	۱۳۶
منابع و مأخذ.....	۱۴۲

پیشگفتار

اهمیت و جایگاه شورای نگهبان بر کسی پوشیده نیست و بیان تأکیدات مصرح در قانون اساسی، بیانات امام خمینی^{ره} و مقام معظم رهبری^{مدظله العالی} در خصوص اهمیت و جایگاه این نهاد، در این مجال اندک نمی‌گنجد.

«پژوهشکده شورای نگهبان» به‌عنوان بازوی مشورتی حقوقی شورای نگهبان، علاوه بر ارائه نظرات مشورتی به شورای نگهبان در خصوص انطباق مصوبات مجلس شورای اسلامی و اساسنامه‌های مصوب دولت با قانون اساسی، به مطالعات نظری، راهبردی و کاربردی در خصوص موضوعات مختلف حقوق اساسی می‌پردازد. پژوهشکده در این مسیر با استفاده از نیروهای جوان و مستعد دانشگاهی و حوزوی، موضوعات مختلف مورد نیاز جامعه علمی و مرتبط با صلاحیت‌های شورای نگهبان و همچنین نیازهای پژوهشی شورای نگهبان را شناسایی کرده و به‌ترتیب اولویت، در دستور کار قرار داده که ثمرات آن در قالب مقالات علمی، پژوهشی، گزارش‌های پژوهشی، گزارش‌های کارشناسی و کتاب‌های مختلف، به جامعه علمی و شورای نگهبان تقدیم شده است.

کتاب حاضر نیز یکی از ثمرات فعالیت‌های علمی پژوهشکده شورای نگهبان است که اکنون در منظر جامعه علمی قرار می‌گیرد. شایسته است که در اینجا از زحمات استاد گران قدر آقای دکتر عباسعلی کدخدایی و تمامی پژوهشگرانی که تألیف مقالات این مجموعه را بر عهده داشتند، صمیمانه تشکر کرده و از خداوند مٔان برای آنها توفیق روزافزون طلب کنیم. به یقین اگر همکاری نامبردگان و همچنین کوشش عوامل اجرایی از جمله مسئول انتشارات، ویراستار، صفحه‌آرا و همه عزیزانی که در آماده‌سازی این کتاب سهم داشتند نبود، امروز شاهد به‌ثمر نشستن این تلاش علمی نبودیم. در انتها، با عنایت به مصون نبودن محصولات بشری از جمله این تلاش علمی از خطا و اشکال، از همه صاحب نظران و اندیشمندان تقاضا می‌کنیم از ارائه نظرات صائب خویش در راستای ارتقای کیفیت این اثر و سایر فعالیت‌های پژوهشکده دریغ نورزند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

پژوهشکده شورای نگهبان

زمستان ۱۴۰۳

مجنون عشق را دگر امروز حالت است
 که اسلام دین لیلی و دیگر ضلالت است
 مطرب همین طریق غزل گو نگاه دار
 کاین ره که برگرفت به جایی دلالت است
 جز یاد دوست هر چه کنی عمر ضایع است
 جز سر عشق هر چه بگویی بطلالت است
 ما را دگر معامله با هیچ کس نماند
 بیعی که بی حضور تو کردم اقالت است
 سعدی بشوی لوح دل از نقش غیر او
 علمی که ره به حق ننماید جهالت است
سعدی

مقدمه

امروزه، وجود قانون اساسی یکی از ملزومات حکومت محسوب می‌شود. قانون اساسی هر کشور بیانگر آمال و اهداف ملت، چارچوب‌ها و ضوابط کلی مدنظر و ساختارهای اساسی حکومت آن کشور است. در ایران نیز اولین قانون اساسی، پس از نهضت مشروطه به تصویب رسید و بعد از مدت کوتاهی متمم قانون اساسی نیز تهیه شد که این دو، تا پیروزی انقلاب اسلامی معتبر بودند. حضرت امام خمینی، رهبر انقلاب اسلامی، از پیش از پیروزی انقلاب به فکر تهیه قانون اساسی بودند و فرمان تهیه پیش‌نویس قانون اساسی را به برخی از صاحب‌نظران دادند. این پیش‌نویس، پس از فراز و فرودها و با تغییراتی، به مجلسی مرکب از منتخبان مردم با نام «مجلس بررسی نهایی قانون اساسی» ارائه و با اصلاحات، الحاقات و تغییرات متعددی تصویب شد و به عنوان «قانون

اساسی جمهوری اسلامی ایران» به تصویب مردم و تأیید امام خمینی رسید. اولین قانون اساسی پس از انقلاب اسلامی با گذشت ده سال از اجرا، بنا به دستور امام خمینی بازنگری شد و بارای مثبت مردم و تأیید رهبر معظم انقلاب، تاکنون مجراست.

به تصریح نخستین عبارت مقدمه قانون اساسی، «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبّین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران براساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی می‌باشد.» در اصول متعدد قانون اساسی نیز تأثیر اصول و موازین اسلامی کاملاً آشکار است. البته این بدان معنا نیست که در تدوین این قانون، از تجربیات بشری بهره‌ای برده نشده، بلکه بنا بر استفاده از آورده‌های نقلی و عقلی در کنار هم و مزج آنها بوده است. ازاین‌رو، در تبیین این قانون، توجه به مبانی عقلی و نقلی اصول قانون اساسی ضروری است، امری که در تبیین اصول قانون اساسی کمتر مدّ نظر قرار می‌گیرد. بی‌توجهی به مبانی انقلاب اسلامی در تبیین و تشریح اصول قانون اساسی برآمده از دل انقلاب، موجب تفاسیری مغایر با متن و روح آن می‌شود.

باتوجه به گذشت قریب به چهار دهه از اجرای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ایجاد رویه‌هایی در این خصوص از سوی مجریان ازجمله قوای سه‌گانه، شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و ...، توجه به این رویه‌ها و تحلیل آنها می‌تواند در تبیین اصول قانون اساسی و تفسیر این قانون مؤثر باشد. همچنین، باتوجه به جایگاه شورای نگهبان در تفسیر قانون اساسی و نیز نظارت بر مصوبات مجلس از جهت عدم مغایرت با موازین شرع و قانون اساسی، نظرات این شورا در این میان از جایگاه والایی برخوردار است. به‌علاوه، توجه به سابقه تصویب اصول قانون اساسی و پیشینه آن موضوع در دوران پیش از انقلاب نیز می‌تواند در فهم مراد مقنن اساسی و چرایی ورود آن

موضوع به قانون اساسی راهگشا باشد. در کنار ابعاد مذکور، توجه به مطالعات تطبیقی نیز همواره در شناخت نقاط قوت و ضعف قوانین نقش آفرین بوده است و در مطالعات حقوق اساسی نیز از این نقش کاسته نمی‌شود.

هرچند تاکنون کتب و مقالات متعددی در خصوص قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نگاشته شده که در جای خود نیز شایسته تقدیر و قابل استفاده است، ولی جای خالی شرحی جامع و همه‌جانبه در خصوص هر یک از اصول قانون اساسی که ابعاد فوق را در نظر داشته باشد، به شدت احساس می‌شد. حدود ده سال قبل، تصمیم گرفته شد تا شرحی هرچند مختصر، بر اصول قانون اساسی تهیه و به علاقه‌مندان مباحث حقوق اساسی تقدیم گردد. از این رو، جمعی از پژوهشگران حوزه حقوق عمومی، زیر نظر اینجانب گرد هم آمده و با هدف نگارش شرحی جامع بر هریک از اصول قانون اساسی شروع به کار کردند.

در این کار، هریک از پژوهشگران، نگارش شرح یک یا چند اصل از اصول قانون اساسی را بسته به مطالعات تخصصی خود بر عهده گرفته و پس از نگارش متن، سایرین به صورت مکتوب درمورد آن اظهار نظر کرده و در نهایت در جلسه‌ای با حضور اینجانب، نظرات پیرامون متن نگاشته و جمع‌بندی شده، سپس نویسندگان با توجه به مباحث مطروحه، متن را اصلاح و نهایی کرده است. این مجموعه وجوه تمایز متعددی نسبت به کارهایی که تاکنون در این عرصه انجام شده، دارد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: توجه به مبانی انقلاب اسلامی و موازین اسلامی در تبیین اصول قانون اساسی، نگاه به سابقه موضوعات مطرح در هر اصل قانون اساسی در قانون اساسی مشروطه، مشروح مذاکرات قانون اساسی و همچنین قوانین و مقرراتی که در خصوص آن موضوع در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران به تصویب رسیده است؛ توجه به نظرات مختلف شورای نگهبان در مورد هر اصل قانون اساسی اعم

از نظرات تفسیری و سایر نظرات شورا؛ در نظر داشتن ارتباط اصول مختلف قانون اساسی با یکدیگر؛ توجه به مطالعات تطبیقی و در نهایت و حسب مورد، آسیب‌شناسی نظری و عملی اصل مورد بحث.

باتوجه به اینکه از ابتدای شروع این کار، هر یک از پژوهشگران، بسته به پیشینه مطالعاتی خویش، شرح یک یا چند اصل از اصول قانون اساسی را بر عهده گرفتند، ترتیب مقالات آماده‌شده با ترتیب اصول قانون اساسی مشابه نیست. ازاین‌رو، تصمیم بر آن شد که مقالات آماده‌شده، باتوجه به فصول قانون اساسی، در کنار هم قرار گرفته و مجلدات این مجموعه را تشکیل دهد. آنچه در برابر خوانندگان گرامی قرار دارد، از مجلدات این مجموعه است که دربردارنده دو مقاله در شرح اصل هفدهم قانون اساسی (آقای احمد رحیمی؛ پژوهشگر پژوهشکده شورای نگهبان) و آقای محمد مهدی همتی فقیه؛ پژوهشگر پژوهشکده شورای نگهبان) و اصل هجدهم قانون اساسی (دکتر یحیی مزروعی؛ دانش‌آموخته دکتری دانشگاه تهران است. امیدوارم که مجلدات بعدی این مجموعه نیز به‌زودی برای انتشار آماده شده و به جامعه علمی کشور عرضه شود.

در اینجا از تمام کسانی که در تهیه این مجموعه و پیشبرد آن به هر نحو مؤثر بودند، تشکر کرده و توفیقات روزافزون ایشان را از خداوند متعال خواهانم.

عباسعلی کدخدایی

استاد دانشگاه تهران

شرح اصل هفدهم قانون اساسی

احمد رحیمی^۱

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده‌گان فارابی دانشگاه تهران

اصل هفدهم:

«مبدأ تاریخ رسمی کشور، هجرت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم است و تاریخ هجری شمسی و هجری قمری هر دو معتبر است اما مبنای کار ادارات دولتی هجری شمسی است. تعطیل رسمی هفتگی روز جمعه است.»

چکیده

قانون اساسی ایران در زمره معدود قوانین اساسی است که در آن، ضمن تعیین مبدأ تاریخ، حکم به شناسایی و اعتباربخشی به تاریخ هجری قمری و هجری شمسی نموده و در کنار آن، تعطیل رسمی هفتگی را نیز مشخص کرده است. اقوام، ملت‌ها و تمدن‌های کهن، تاریخ خاص و منحصر به فرد خود را داشته و در این میان حوادثی شگرف و اساسی اثرگذار بر چگونگی طی مسیر و تعیین‌کننده مقصد آنها بوده است. از این رو، تعیین هجرت پیامبر خاتم به عنوان مبدأ تاریخ رسمی، نشانگر اهمیت این واقعه تاریخی بوده و بیانگر پیشینه عمیق تاریخ اسلامی است. به رسمیت شناختن اعتبار توأمان دو تاریخ هجری شمسی و هجری قمری دارای جوانب و تبعاتی در نظم سیاسی حاکم بر کشور بوده و از جمله عوامل اساسی تشکیل‌دهنده هویت جمعی است. از طرف دیگر، تعیین روز جمعه به عنوان تعطیل رسمی هفتگی که بنیاد در اهمیت این روز در اندیشه اجتماعی اسلام دارد، بر ساحت‌های مختلف زندگی اجتماعی و نحوه مراودات بین‌المللی تأثیر زیادی دارد. از این رو، در این پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از داده‌های کتابخانه‌ای صورت پذیرفته است به این سؤال‌ها پاسخ داده می‌شود که، عملکرد نهادها و قوای حاکم در نظام جمهوری اسلامی ایران در پرتو تاریخ رسمی چگونه ارزیابی می‌گردد؟ آثار تعیین تاریخ رسمی و تاریخ معتبر چیست و ارزش هنجاری تعطیل رسمی هفتگی چگونه است؟

واژگان کلیدی: اصل هفدهم قانون اساسی، تاریخ رسمی، تعطیل رسمی

هفتگی، جمعه، هجری شمسی، هجری قمری.

مقدمه

قانون اساسی عالی‌ترین سند هنجاری نظام حقوقی محسوب می‌گردد. ازاین‌رو، هر اصل (بلکه هر واژه به‌کار رفته در اصول این قانون) دارای اهمیت شایانی است. ازجمله اصول قانون اساسی که علی‌رغم اهمیت بسیار، کمتر موردتوجه صاحبان اندیشه و قلم قرارگرفته، اصل هفدهم این قانون است. قانون‌گذار اساسی در این اصل مقرر می‌دارد: «مبدأ تاریخ رسمی کشور، هجرت پیامبر اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) است و تاریخ هجری شمسی و هجری قمری هردو معتبر است اما مبنای کار ادارات دولتی هجری شمسی است. تعطیل رسمی هفتگی روز جمعه است». نمایان است که قانون‌گذار اساسی در این اصل تاریخ‌های معتبر و تعطیل رسمی هفتگی را اساسی‌سازی نموده و در انتهای اصل، روز جمعه را به‌عنوان تعطیل رسمی هفتگی تعیین نموده است. پیشینه تعیین تاریخ رسمی به این صورت است که در قانون اساسی مشروطه (و متمم آن) به تاریخ رسمی کشور اشاره‌ای نشده بود. در سال ۱۲۸۹ شمسی در دوره دوم مجلس شورای ملی، قانونی مصوب گردید که بر اساس آن، در محاسبات دولتی، از تقویم شمسی و ماه‌های برجی استفاده شد. درواقع، برای اولین بار در ماده سوم قانون محاسبات عمومی (مصوب ۱۲۸۹/۱۲/۲) مقرر گردید: «مقیاس زمان بعد از این در محاسبات دولتی سال‌های شمسی و ماه‌های شمسی (بروج) خواهد بود.»^۱ در سال ۱۳۰۴ قانونی مبنی بر اعتبار هجرت پیامبر خاتم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در تعیین مبدأ تاریخ ایران به تصویب می‌رسد و مبنای کار ادارات و مراکز رسمی کشور قرار می‌گیرد. در پنجمین دوره مجلس شورای ملی به دلیل مشکلات چند تقویمی بودن کشور، قانون تغییر

۱. شایان‌ذکر است قبل از انقلاب مشروطیت در جامعه ایرانی، از تقویم‌های متعددی همچون هجری قمری، گاه‌شماری دوازده حیوانی و بروج آسمانی استفاده می‌گردید که این امر باعث بروز اختلاف‌های زیادی در تقویم‌ها و به‌تبع آن مشکلات عدیده‌ای در امور مملکتی ازجمله معاملات اقتصادی می‌شد. (سادات بیدگلی، سید محمود، مدنی جاوید، مریم، روند اصلاح تقویم هجری شمسی در ۱۳۰۴ ش، تاریخ علم، شماره دو، ۱۳۹۸، ص ۲۳۵).

اسامی ماه‌ها پیشنهاد و تصویب شد. محتوای این قانون، ناظر بر تغییر نام ماه‌ها به نام‌های امروزی است اما بر اساس آن، عملاً استفاده از تقویم‌های برجی، ترکی و تقویم هجری قمری کنار نهاده شد. تأسیس سازمان‌های نوین اداری و لزوم استفاده از تقویم ثابت در محاسبات اداری و پرداخت‌ها، ازجمله مهم‌ترین دلایل اصلاح تقویم در آن زمان بود.^۱

قانون سال ۱۳۰۴ تا چند دهه مبنای کار ادارات و مراجع رسمی بود. تا اینکه در ۲۴ اسفند ۱۳۵۴ مجلس شورای ملی و مجلس سنای ایران در جلسه مشترکی تصمیم گرفتند که تقویم رسمی کشور از هجری شمسی به شاهنشاهی تغییر کند. این اقدام مجلس مبنی بر تغییر تاریخ و تقویم کشور، با استقبال جامعه مذهبی و بسیاری از مردم عادی مواجه نگردید و امام خمینی^۲ استفاده از این تاریخ را حرام اعلام کردند. ایشان در این رابطه ابراز داشتند:

«کارشناسان که می‌خواهند مخازن ما را بی‌مانع به غارت ببرند، برای تضعیف اسلام و محو اسم آن، نغمه شوم تغییر مبدأ تاریخ را ساز کردند. این تغییر از جنایات بزرگی است که در این عصر به دست این دودمان کثیف واقع شد. بر عموم ملت است که با استعمال این تاریخ جنایتکار مخالفت کنند؛ و چون این تغییر: هتک اسلام و مقدمه محو اسم آن است - خدای نخواسته - استعمال آن بر عموم حرام و پشتیبانی از ستمکار و ظالم و مخالفت با اسلام عدالت خواه است.»^۲

با توجه به عدم استقبال از این تاریخ و تقویم، در سال ۱۳۵۷ تاریخ رسمی کشور به تاریخ هجری شمسی تغییر یافت.

با توجه به این سابقه، قانون‌گذار اساسی نسبت به اساسی‌سازی تاریخ رسمی کشور اقدام نموده است. لیکن تعیین دو تاریخ معتبر و گزینش یکی

۱. همان، ص ۲۳۶.

۲. صدمین سال میلاد امام خمینی ره، صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، جلد سوم، چاپ اول، ۱۳۷۸، صص ۱۷۲-۱۷۰.

از آنها به عنوان مبنای کار ادارات دولتی و همچنین تعیین روز جمعه به عنوان تعطیل رسمی هفتگی از جهات مختلف زندگی جمعی و اداره امور کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از این رو، در این پژوهش ضمن تحلیل و بررسی اصل هفدهم قانون اساسی، آثار این اصل مورد بررسی قرار می‌گیرد. در همین راستا، پژوهش حاضر درصدد پاسخ‌گویی به این سؤالات است که: عملکرد نهادها و قوای حاکم در نظام جمهوری اسلامی ایران در پرتو تاریخ رسمی چگونه ارزیابی می‌گردد؟ آثار تعیین تاریخ رسمی و تاریخ معتبر چیست؟ ارزش هنجاری تعطیل رسمی هفتگی چگونه است؟

بررسی منابع حقوقی نمایانگر آن است که اصل هفدهم قانون اساسی کمتر مورد توجه نویسندگان و پژوهشگران قرار گرفته و در این آثار به ندرت به این اصل اشاره گردیده است. مضافاً اینکه اشارات صورت گرفته در این منابع نیز، بسیار مختصر و سطحی بوده و به جرأت می‌توان ادعا نمود که تاکنون پژوهشی که متمرکز بر اصل هفدهم بوده و تمامی جوانب آن را مورد تحلیل و بررسی حقوقی قرار داده باشد، صورت نگرفته است. از جمله پژوهش‌های مرتبط با این اصل، پایان‌نامه‌ای با عنوان «آسیب‌شناسی نظام حقوقی حاکم بر تعطیلات در ایران و ارائه الگوی مطلوب» نوشته علی‌اکبر گلینی است که در دی‌ماه ۱۳۹۷ در دانشکده‌های فارابی دانشگاه تهران دفاع شده است. همان‌طور که از نام این پایان‌نامه برداشت می‌گردد، در آن نظام کلی تعطیلات (و نه حتی بررسی تعطیل رسمی هفتگی به صورت خاص) بررسی گردیده است. بنابراین، با توجه به اینکه پژوهش حاضر به صورت متمرکز تمامی جوانب اصل هفدهم قانون اساسی را مورد تحلیل و بررسی قرار می‌دهد؛ کوششی بدیع محسوب می‌گردد.

این پژوهش با هدف پاسخ‌گویی مناسب به سؤالات خود، ابتدا مفهوم واژگان بنیادین و مبهم به کاررفته در اصل را به همراه پیشینه و مبنای

اساسی‌سازی تبیین می‌نماید؛ سپس، عملکرد نهادها و قوای حاکم در نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران و نهادهای غیرحاکمیتی در پرتو تاریخ رسمی مورد مذاقه قرار می‌دهد. در ادامه، جوانب و تبعات تعیین تاریخ رسمی و تاریخ معتبر بر مناسبت‌ها و قراردادهای مورد کنکاش قرار می‌گیرد. در بخش آخر، پس از ذکر پیشینه اساسی‌سازی و مرجع و ملاک تعیین تعطیلات، ارزش هنجاری تعطیل رسمی هفتگی مطمح نظر قرار می‌گیرد.

۱. چارچوب نظری پژوهش

شایسته است جهت تسلط بر موضوع، ابتدا در فصل اول و به‌منظور پی‌ریزی صحیح بنیاد پژوهش، نخست مفهوم اصطلاحات و کلمات مبهم و یا کاربردی موضوع پژوهش، بررسی و تبیین گردد تا از میان اقوال و نظرات متفاوت، بار معنایی مدنظر مشخص و متمایز گردد (۱-۱). پس‌ازآن، بررسی انواع تاریخ و سیر اساسی‌سازی آن، نمایانگر ویژگی‌های ممتاز تاریخ برگزیده در قانون اساسی و فهم عمیق‌تر آن و همچنین ضرورت‌های اساسی‌سازی آن خواهد بود (۲-۱). ازاین‌رو، در ادامه ابتدا مفاهیم مهم اصل هفدهم قانون اساسی مفهوم‌شناسی گردیده و در بخش بعد، انواع تاریخ و سیر اساسی‌سازی تاریخ هجری قمری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مطمح نظر قرار می‌گیرد.

۱-۱. مفهوم‌شناسی

مفهوم و معنای برخی از واژگان اصل هفدهم روشن بوده و اختلاف‌نظری در این رابطه وجود ندارد. لیکن برخی کلمات دارای معانی مختلفی بوده و مفهوم واحدی از آن قابل‌برداشت نیست. از سوی دیگر، برخی کلمات به‌کاررفته در این اصل، دارای اهمیت بسزایی بوده و چگونگی فهم نمودن آنها در چگونگی تفسیر نمودن اصل و نحوه نگارش بخش‌های بعدی پژوهش اثرگذار است.